

Thorvald Staunings jomfrutale om forslag til finanslov

Taler

Thorvald Stauning
Medlem af Folketinget for
Socialdemokratiet

Dato

15. oktober 1906

Sted

Folketinget

Omstændigheder

Thorvald Staunings jomfrutale i Folketinget

Der er fra flere Sider i Salen udtalt Glæde over det Stats-regnskab, der er aflagt, og det Forslag til Finanslov, som her er forelagt, Glæde over, at Statsregnskabet viser et Overskud paa 3 Mill. Kr., og at vi har et Finanslovforslag liggende for os, som giver Løfte om Balance. Finansielt set er det na-turligvis ogsaa rigtigt, at det er glædeligt, at Finanslovforslaget lover Balance, og at Statsregnskabet giver Overskud.

Men det er desværre ikke saa, at Befolkningen kan siges at være udelt tilfreds med den Statshusholdning, som føres i vort Land. Det er saaledes, at store Dele af vort Lands Befolkning lever under daarlige Kaar, under stærkere Tryk, end det vistnok er nødvendigt, og under stærkere Tryk, end Landets Velstand og Rigdom berettiger os til at lade disse Folk leve under.

Glæden over Finanslovforslaget og over det gode Resultat af Statsregnskabet gaar derfor ikke ned i Underklasserne, hvor Tran-gen til Statens Støtte er størst. De fattigste i vort Land har ikke stærk Berøring med Finansloven udover det, at de har visse Ydel-ser at afse til Staten.

De 59 1/2 Mill. Kr., der findes paa Finansloven som indirekte Skatter, tilvejebringes ved Ofre, der ogsaa ydes af den allerfattigste Del af Befolkningen, Landarbejderne, af dem med de 4-500 Kr. som aarlig Indtægt, og da Tilstanden er saadan, at Fi-nansloven vel har Berøringspunkter med adskillige af dem, der har de store Indtægter, men ikke synderlige Berøringspunkter med Un-derklasserne udover det, at Underklasserne maa yde et ikke uvæsentligt Kontingent til den fælles Statshusholdning, kan Glæden over Ba-lancen osv.

ikke være synderlig stærk ude i den store Del af Be-folkningen.

Det Forslag til Finanslov, vi har liggende for os, adskiller sig ikke i Princippet fra sine Forgængere.

Den hidtil gældende Klasse-forskel er opretholdt paa Finanslovforslaget for i Aar, som den har været det i en lang Række af Aar.

Man ser af Bevillingerne, at Underklassernes Indflydelse endnu er ringe, at Underklassernes Krav til Staten ikke er blevne hørte i den Grad, som man kunde ønske.

Jeg skal dvæle ved nogle Forhold, som har Interesse for Vælgerne i min Valgkreds saavel som for Vælgerne i en Række andre Land-kredse.

Der findes paa § 18 i Finanslovforslaget en Række Bevillinger til Fremme af Landbrugets Interesser, og lad mig sige straks, at jeg anser det for at være ganske i sin Orden, at Staten yder klækkelige Bidrag til Landbrugets Fremme, og jeg anser det for at være ganske i sin Orden, at vi er med til at støtte og ophjælpe dette for Landet yderst vigtige Erhverv.

Jeg beder Dem derfor lægge Mærke til, at mine Udtalelser ikke skal forstaas som Ønsker om, at der ikke maa blive ydet saadan Hjælp, at Landboforeningerne og andre Land-brugsinstitutioner ikke skal have de foreslaaede Penge.

Jeg skal ikke paa det nuværende Tidspunkt komme ind paa disse Bevillingers Nødvendighed og Størrelse.

Jeg er ikke gammel nok i det høje Ting til at have haft Lejlighed til at sætte mig saa grundigt ind i disse Sager, som jeg forhaabentlig ad Aare kommer til, saa fore-løbig skal jeg lade disse Beløbs Størrelse og Berettigelse - udover hvad jeg har sagt - være uantastede. De Beløb, som jeg sigter til, er jo ret betydelige.

Det er Tilskud til Landboforeningerne, til Landhusholdningsselskabet, til Fremme af Mejeribruget, til Landbrugs-konsulenter, til landøkonomiske Foredrag, til Frøavl, til Planteavl osv. Disse Ting omfatter en samlet Sum af omtrent 360,000 Kr.

Desuden er der til Husdyravlens Fremme, til Dyrskuer, til Avls-foreninger osv. 958,000 Kr., til Bekæmpelse af Tuberkulosen hos Hornkvæget og Svinene 100,000 Kr., til Udgifter i Anledning af Loven om smitsomme Sygdomme hos Husdyrene 100,000 Kr. og endelig til Kontrol og Erstatning i Anledning af Tuberkulosens Bekæmpelse 70,000 Kr.

Alt i alt vil disse Summer, jeg her har nævnt, andrage omtrent halvanden Mill. Kr., og desuden har vi paa Finanslovsforslaget en Del Bevillinger til Veterinærvæsenet, til landøkonomisk Laboratorium og andre Institutioner, der ogsaa hører med til denne Gruppe af Udgifter.

Disse Udgifter er efter de sagkyndiges Mening nødvendige, og jeg anser det, som sagt, for at være i sin Orden: at vi støtter Landbrugets Interesser i den størst mulige Udstrækning. Jeg vil altid være med til at fremme Bevillinger af lignende Art som dem, jeg her har nævnt, indenfor rimelige Grænser, og man vil ikke nogen Sinde finde enten mig eller mine Parti-fæller paa den Side, hvor man stemmer mod Fremme af Landbrugets Interesser.

En Del af de Udgifter, jeg her har nævnt, er til Gavn for Landbruget i dets Helhed. Men det er dog saadan, at disse Penge fortrinsvis kommer de besiddende Landbrugere til Gavn.

Vel er der væsentlige Dele af de Penge, der gaar ind i Landboforeningerne osv., som ogsaa kommer Husmændene til gode, men, som sagt, den væsentligste Del maa nødvendigvis falde paa dem, der har den store Besiddelse, paa dem, der er stærkest interesserede i Landbrugets Fremme og de Bevillinger, der ydes dertil.

Søger man efter Bevillinger til de mindre bemidlede paa Landet, viser disse sig at være forholdsvis smaa. Der er af Bevillinger direkte til Husmændene: Tilskud til jydsk Husmandsforening, til Landbrugskursus, til Husmandsrejser og Præmiering af Huslodder, i alt 175,000 Kr. Det er et forholdsvis ringe Beløb i Forhold til den halvanden Million, jeg nævnede før, og i Forhold til den Talrighed, Husmændene har.

Men der er endelig en tredie Gruppe, der virker i Landbruget, som slet ikke eller saa godt som ikke findes paa Finansloven, og det er Landarbejderne.

For dem er Forholdet endnu værre. Husmændene findes dog paa Loven med

nogle Bevillinger, men Landarbejderne findes ikke, i hvert Fald ikke udover, at vi har en Lov om Tilvejebringelse af Jordlodder, og at der i Anledning af denne Lov er visse Udgifter for Statskassen, som andrager 30,000 Kr., og at Staten i øvrigt yder nogle Laan til disse Jordlodder, men ikke direkte Tilskud.

Dette Misforhold har jeg ønsket at anføre her, hvor saa mange Lovord har lydt over Finanslovforslaget, og hvor man fra flere Sider har ment, at der kun var Grund til idel Glæde over, at vi stod saa godt i det, og at naar vi havde ofret de Millioner her og de Millioner der, kunde vi sige, at vi havde gjort vor Pligt og sad rigtig lykkelig i det og havde gjort, hvad vi formaaede for at fremme de daarligst stillede Interesser.

Den højtærede Landbrugsministers Budget røber et godt Kendskab til Landbruget, men det er muligt, at den højtærede Landbrugsminister ikke har tænkt tilstrækkelig alvorligt over de daarligst stillede paa Landet, ikke har tænkt tilstrækkelig alvorligt over, hvad der burde gøres for disse daarligt stillede Landarbejdere, og jeg henleder derfor Opmærksomheden paa denne Side af vor Pligt, henleder Opmærksomheden paa, at der er mange Ting at rette og hjælpe paa lige overfor de besiddelsesløse, de, der arbejder i Landbruget og intet ejer og intet Tilskud faar paa de aarlige Finanslove.

Navnlig vil jeg henlede Opmærksomheden paa Fremme af det Forhold, der adskillige Gange har været omtalt her i Tinget, Kravet om Jord til Landarbejdere, om Fremhjælpsning af Husmandslodder. Den nugældende Lov om Jord til Landarbejdere skal, saa vidt jeg ved, revideres i 1908-09.

Jeg vil allerede paa det nuværende Tidspunkt bede ærede Medlemmer af dette Ting og Ministeriet om at have Opmærksomheden henvendt paa denne Sag, saa at vi, naar Loven kommer frem til Revision, kunde faa væsentlige Forbedringer i Loven, faa betydeligt større Lodder end dem paa 6 Tønder Land, som nu er det Underklassernes almindelige, og de billigste og bedst mulige Betingelser for Besidderne af Lodderne, saa at disse virkelig kunde blive til Lykke og Velsignelse for dem, der skal modtage dem og arbejde paa dem. Det er desværre saa, at Loven om Jordlodder i Øjeblikket ingenlunde har tilfredsstillet Ønskerne ude i den Del af Befolkningen, som skulde have Fornøjelse af den.

Jeg har hørt adskillige Klagemaal over Vanskelighederne ved at leve i disse saakaldte Statshuse, adskillige Klager over, hvor trangt og besværligt det er at

kæmpe sig igennem selv med den Støtte, der er ydet fra Statskassen.

Jeg vil i Forbindelse med dette store Spørgsmaal ikke undlade at henlede Opmærksomheden paa Vanskeligheden for Staten ved at erholde Jord og Nødvendigheden af at skaffe Staten Jord, for at den kan overlade Landarbejderne Jord, som nu henligger daarligt, i hvert Fald ikke altid godt behandlet.

Jeg sigter her til det store Spørgsmaal om Lens og Stamhuses Inddragelse, der imødeses med stor Interesse i den arbejdende Landbefolkning, fordi det navnlig for besiddelsesløse Landarbejdere er ganske fornuftstridige Forhold, der nu bestaar med disse Len og Stamhuse, hvor enkelte Personer høster et overvældende Udbytte, medens Tusinder af Landarbejdere rundt omkring disse Len og Stamhuse, som lever i slette Kaar, Nød og Elendighed, gerne vilde dyrke den Jord, der her henligger i en ikke altid lige god Drift.

I den Kreds, jeg har den Ære at repræsentere, har vi Lejlighed til at bemærke os, hvorledes disse Forhold gør sig gældende, til stadig at have for Øje, hvorledes om ikke Len og Stamhuse saa Besiddelser af lignende Art henlig-ger.

Jeg sigter herved til Vallø og Vemmetofte adelige Frøken-klostre, som ligger umiddelbart op til min Valgkreds, strækker sig ind i den, og som hører til den Række af Jordegodser, som vi Socialdemokrater ønsker at inddrage under Staten for at gøre Jorden mere frugtbringende for store Dele af den danske Befolkning.

Vallø Stift ejer 2700 Tønder Hartkorn og omspænder store Strækninger milevidt omkring og hindrer det private Erhverv i at udfolde sig. Det er vanskeligt, ja, simpelthen umuligt at faa Jord til Bebyggelse og Eje i en stor Omkreds af disse Frøkenklostre, og det er naturligt, at man i de paagaldende Egne ikke finder, at en saadan Tilstand bør opretholdes, for at omtrent 100 adelige Frøkener kan leve i Vel-være, dels paa Klosteret og dels omkring, hvor de faar Tilskud fra Stiftet.

Man vil maaske indvende, at det ikke alene er dem, der lever af Stiftet, men ogsaa en Mængde Arbejdere, der har deres Udkomme, og en Mængde Husmænd, der har Huse i Fæste under Stiftet.

Det er rigtigt, at det er Tilfældet, men desværre er Forholdet saaledes, at de Arbejdere og Husfæstere, der findes i Stiftet, lever under lige saa ugunstige Betingelser som andre, baade hvad Arbejdsløn og Hus-fæsteforholdene angaar.

Jeg skal i Forbindelse hermed nævne en anden Sag, som angaar Landarbejderne, jeg sigter til Skovvæsenet.

Spørgsmaalet om Skovar-bejdnernes Løn har paa tidligere Stadier været stærkt fremme i De-batten her i Tinget, og jeg vil benytte Lejligheden til, da jeg har Ordet, at henlede Opmærksomheden paa Skovarbejdernes ugunstige Livsvilkaar og Nødvendigheden af, at deres Løn bliver væsentlig forbedret i den kommende Tid.

Jeg henstiller til Ministeren og Finansudvalget at søge at faa denne Sag fremmet paa bedst mulig Maade. Jeg anser det nemlig for nødvendigt ikke alene af Hensyn til Skovarbejderne, at deres Løn forhøjes, men ogsaa af Hensyn til Staten, at dette sker, idet Staten sikkert bør gaa i Spidsen med Hensyn til Fastsættelsen af Arbejdslønnen.

Det er desværre ikke altid Tilfældet, og derfor gælder min Anmodning om at fremme denne Sag ikke alene disse specielle Arbejdere, men selve den danske Stat som Arbejdsgiver, der ikke bør staa tilbage for andre.

Det, at Staten betaler en lille Arbejdsløn i forskellige Erhvervsgrene, bevirker ikke alene, at de paagaeldende Arbejdere lever under daarligere Vilkaar, men ogsaa, at Arbejdslønnen paa andre Steder og hos andre Arbejdsgivere bliver holdt nede paa et Lavmaal, som Arbejderne ikke er tjent med.

I Vallø Stifts Skove har Skovarbejderen en Dagløn paa egen Kost af 1 Kr. 52 Øre, og det er nærmest uanstændigt, at Skovarbejdere paa egen Kost lønnes med en saa lille Betaling for haardt og anstrengende og farefuldt Arbejde.

Det er imidlertid saa-ledes, at der med Rette kan henvises til, at Staten ikke er nogen flot Betaler, og saa længe den ikke har forbedret sine Betalingsvilkaar væsentligt, henviser man fremdeles dertil og nægter at yde en bedre Betaling.

Skov- og Jagtvæsenet er paa Finanslovens § 2 Op-ført med et Overskud af 356,537 Kr., det er maaske ikke stort, men en Lønforhøjelse til Skovarbejderne,

som det tidligere har været foreslaaet, eller som man maatte kunne blive enig om, vilde sikkert kunne bæres af dette Overskud.

I Øjeblikket er Forholdene indenfor Skovvæsenet ret grelle, thi Skovarbejderne er langt nede, og de henviser med Rette til, at der findes Folk under Skovvæsenet, som lønnes med en betydelig højere Løn end den, de faar, der har det mest anstrengende og mest fare-fulde Arbejde.

Der findes saaledes 3 Overførstere, som har en aarlig Løn hver af 5,600 Kr., 12 Skovridere, der har hver 3,800 Kr., 6 Skovridere, der har 3,000 Kr., og 5 der har 2,600 Kr. Det er dog Lønninger, som er til at leve af.

Men den Løn, som Skovarbejderne har, nemlig fra 1 Kr. 50 Øre til 2 Kr. om Dagen paa egen Kost, for et Arbejde under saadanne Forhold, at de har en ret lang Vej-længde til og fra Arbejdsstedet, bevirker, at disse Folk lever under de uheldigste og mest trykkede Omstændigheder.

I Sammenhæng hermed vil jeg nævne, at der var Grund til med Henblik paa de Forhold, hvorunder Landarbejderne lever, at beskæftige sig med en Lovgivning om Tilsyn med Boliger paa Landet.

Der udlejes eller bortfæstes mellem Aar og Dag adskillige slette Bo-liger, der bruges af Husmands- og Arbejderfamilier, og navnlig al-mindelige Arbejderfamilier bor ikke altid saaledes; at Boligen til-fredstiller de Fordringer, der med Rette kan stilles til et Hjem, til en Bolig, hvor man skal opholde sig Nat og Dag.

Det er rigtigt, at Luften paa Landet er sundere end i Byerne, men det er lige saa rigtigt, at Opholdet i fugtige og usunde Boliger med daarlig Luft, og hvor mange Mennesker er sammenstuede i et Rum, er saa farligt, at det ingenlunde kan taaes endog af stærke Naturer, selv om de ellers opholder sig i god og sund Luft.

Et Arbejderhus er hyppig et kasernelignende Hus, hvor mange Mennesker er sammenstuede mod alle hygiejniske Regler, og hvor Tilstanden derfor er alt andet end lys og gunstig.

Det er ganske sikkert en Opgave saavel for det højtærede Mintsterium som for

Lovgiverne og Hygiejnikerne i vort Land at undersøge, om der ikke er Grund til at reformere paa dette Omraade.

Som jeg har søgt at skitsere, er det klart; at Arbejderklassen paa Landet lever under trykkede Forhold, der ikke lettes, fordi Finansloven viser Balance; de lever under et saadant Tryk, at Hensynet til at skaffe Livsopholdet bliver det alt fremherskende Hen-syn, saa at Børnenes Opdragelse, Familielivet osv. bliver tilsidesat i en Grad, som ikke er Samfundet tjenligt og ikke Landet som saadant.

Den højtærede Finansminister omtalte ved Forelæggelsen af Finansloven, at vi havde en Udgift til Alderdomsunderstøttelsen af over 7 Mill. Kr., og han glædede sig over, at den danske Stat var saa vidt fremme, at den kunde yde og ydede et saa stort Beløb.

Og-saa jeg glæder mig over, at der paa Finansloven findes saa store Udgifter til Alderdomsunderstøttelsen.

Jeg ønsker imidlertid, at man ikke skal blive derved, og jeg skal tillade mig at understrege den Sag, som det ærede Medlem for Aarhus (Sabroe) omtalte i Dag, nemlig Forsørgelse af Enker.

Det er sikkert et Spørgsmaal, hvis Løsning er stærkt paatrængende, og som det vel er værd at tænke over.

Jeg vil derfor yderligere minde om, at vi har en Pligt over for de mange Enker og Børn, som nu uden egen Skyld kommer under Fattigforsørgelse, en Pligt til at holde dem fri for Fattigforsørgelsen.

Jeg har set i en Statistik fra 1901, at 3,371 Enker og 585 Børn er kommet under Fattigforsørgelse paa Grund af Forsørgerens Død. Det er et sørgeligt Faktum, idet Tallene viser, at vi mangler en god Forsørgelse eller Erstatning til de Enker, som mister deres Forsørger.

Det er saa-ledes, og det anser jeg for særdeles fornuftigt, at Staten giver Erstatning, naar Tuberkulosen gør sin Høst blandt Kvægbesætningerne, men den yder ingen Erstatning, naar Tuberkulosen gør sin Høst blandt den

arbejdende Del af Befolkningen.

Naar det ikke er saa heldigt, at vedkommende der som Følge af et Ulykkestilfælde i de saakaldte farlige Erhverv, er Enken ganske afskaaren fra at faa Erstatning, naar Forsørgeren mister Livet, selv om han mister det som Følge af sit Arbejde.

Thi Tuberkulosen og mange andre Syg-domme fremkaldes lige saa fuldt som Ulykkestilfælde blandt Ar-bejderne i skadelige Erhverv, i usunde Arbejdslokaler under Forhold, der ikke er saa hygiejnisk gode, som de burde være.

At det er nødvendigt for Staten at yde sit Bidrag til en saadan Forsørgelse, antager jeg, det ikke er nødvendigt at spille mange Ord paa; de smaa Indtægter er saa haardt beskattede og belastede, at der ikke kan blive noget tilovers til Etableringen af Enkeforsørgelse.

Det oplyses i Statisk Bureaus Meddelelser, at Daglønnen paa Landet staar paa et ret lavt Trin. Det oplyses saaledes, at en fast Daglejer paa egen Kost om Vinteren har næppe 1,50 Kr. om Foraaret næppe 2 Kr. og om Høsten fra 2,30 Kr. til 2,50 Kr. Hvis de er paa Husbondens Kost, er det 50 Øre mindre.

Statens statistiske Bureau oplyser i sine statistiske Meddelelser, at i Vintertiden har en Familieforsørger til sin Hustru og sine Børn til at leve af og til Bolig, Klæder osv. 88-90 Øre daglig.

Fra disse Folk kan der ikke ventes noget Tilskud til en Enkeforsørgelse. De har vanskeligt nok ved at opholde Livet, saa længe de skal arbejde her paa Jorden.

Der er al Anledning til at mindes, at disse Folk, navnlig ved de indirekte Skatter, yder et betydeligt Bidrag til vor hele Statshusholdning og derved ofrer et betydeligt Beløb til Fremme af alle de Formaal, der fremmes ved den forelagte Finanslov.

De smaa Lettelser, der nu loves paa Toldloven, vil sikkert ikke virke synderlig stærkt over for den arbejdende Be-folkning paa Landet; de vil ikke vise sig at være i Stand til at nedsætte det indirekte Skattebeløb paa ca. 40 Kr., som en Familie nu udreder.

Jeg har her søgt at give et lille Billede af de Forhold, hvori Arbejderklassen paa Landet lever, og jeg har søgt at henlede ærede Medlemmers og det højtærede Ministeriums Opmærksomhed paa, at der er adskillige Forhold her, hvori der tiltrænges Forbedringer, og at der er en vis uheldig Forskel mellem den Maade, hvorpaa der hid-til er ydet Bevillinger til de besiddende og til de besiddelsesløse, en Forskel, der falder stærkt i Øjnene.

Landarbejderne og Smaakaars-folk paa Landet har faaet Øjet op herfor og indser, at man maa komme bort derfra.

Derfor vil man sikkert ved Valgene i Fremtiden mode adskilligt flere socialdemokratiske Stemmer i Landkredsene end tidligere, hvilket er disse Folks Protest mod den hidtil førte Statshusholdning.

Jeg hørte, at det ærede Medlem for Maribo (Chr. Reventlow) forleden Dag talte om Samling af alle konservative mod Socialdemokratiet.

De Tanker, som det ærede Medlem fremsatte, er ikke ubekendt hos adskillige, selv om disse Folk kalder sig Venstre eller betegner sig med andre Navne, der just ikke altid har været anset for konservative.

Det er sikkert saadan, at de, der vil opretholde den store Forskel mellem rige og fattige, ønsker den Samlingspoli-tik, som det ærede Medlem tilsyneladende staar ganske alene med.

Jeg tror imidlertid ikke, at det ærede Medlems Samlingsønsker vil faa nogen nævneværdig Betydning. Forholdene i vort Land egner sig ikke mere dertil.

Arbejderne og Husmændene er alle Steder i Overgang til Socialdemokratiet, og mange Gaardmænd - det kan jeg konstatere fra min egen Valgkreds - er gaaet samme Vej eller vil gøre det i den nærmeste Tid.

Den Udvikling er ganske naturlig, thi Gaardmændene udbyttes ligesom Arbejderne i betænkelig Grad af de øverste Klasser, Kapitalistklasserne.

Af Statens Statistik frem-gaar det saaledes, at over 5,500 Gaardejere, der solgte Gaarde i Femaaret 1900-04, betalte gennemsnitlig 310 Kr. aarlig i Rente til Kapitalisterne.

Under denne Udbytning, naar saa store Rente-beløb maa udredes Aar efter Aar af dem, der kaldes de besiddende, er det ganske naturligt, at Udviklingen gaar over mod Socialismen, og at Gaardejerne bliver Socialdemokrater.

Den Samlingspolitik, som saaledes er i Gang blandt disse udbyttede, er ganske naturligt en Samling af alle udbyttede til Fremme af egne og Samfundets Interesser, og den er selvfølgelig og rigtig.

I den Retning peger de Valg, der afholdtes den 29. Maj i Aar, og jeg tror derfor ikke andet, end at den konservative Samlingspolitik er et her i Landet overstaaet Standpunkt; den er mere eller mindre fuldbyrdet paa sine Steder, medens den er overflødig og unyttig paa mange andre Steder her i Landet.

Kilde

Th. Staunings 'Tanker og Taler'

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Folketingstale, Politisk tale, Socialdemokratiet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jomfrutalen>